

Ανωνυμοποιημένο κείμενο

Μετάφραση

C-297/24 - 1

Υπόθεση C-297/24 [Brosion]ⁱ

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

Ημερομηνία κατάθεσης:

26 Απριλίου 2024

Αιτούν δικαστήριο

Cour de cassation (Λουξεμβούργο)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

25 Απριλίου 2024

Αναιρεσείων:

CY

Αναιρεσιβλήτος:

Caisse pour l'avenir des enfants

[παραλειπόμενα]

Μεταξύ:

CY, κατοίκου [Γαλλία],

αναιρεσεύοντος

[παραλειπόμενα]

και

CAISSE POUR L'AVENIR DES ENFANTS [παραλειπόμενα]

αναιρεσιβλήτου,

ⁱ Η ονομασία που έχει δοθεί στην παρούσα υπόθεση είναι πλασματική. Δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα κανενός διαδίκου.

[*παραλειπόμενα*] Έχοντας υπόψη την απόφαση την οποία εξέδωσε στις 2 Μαρτίου 2023 το Conseil supérieur de la sécurité sociale (δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο αρμόδιο για διαφορές κοινωνικής ασφάλισης, Λουξεμβούργο).

[*παραλειπόμενα*]

Επί των πραγματικών περιστατικών

Κατά την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, [*παραλειπόμενα*] ο [Caisse pour l'avenir des enfants (αρμόδιος οργανισμός για την καταβολή επιδομάτων τέκνων, Λουξεμβούργο)] αφαιρέσει από τον CY, μεθοριακό εργαζόμενο, [*παραλειπόμενα*] το ευεργέτημα του οικογενειακού επιδόματος που λάμβανε για το τέκνο της συζύγου του από προηγούμενο γάμο, με την αιτιολογία ότι το εν λόγω τέκνο δεν θεωρούνταν πλέον ως μέλος της οικογένειάς του κατ' εφαρμογήν των άρθρων 269 και 270 του Code de la sécurité sociale (κώδικα κοινωνικής ασφάλισης, στο εξής: κώδικας κοινωνικής ασφάλισης), όπως τροποποιήθηκαν με τον loi du 23 juillet 2016 (νόμο της 23ης Ιουλίου 2016) που είχε, μεταξύ άλλων, ως αντικείμενο την τροποποίηση του κώδικα κοινωνικής ασφάλισης.

Το Conseil arbitral de la sécurité sociale (αρμόδιο για διαφορές κοινωνικής ασφαλίσεως διαιτητικό δικαστήριο, Λουξεμβούργο) είχε κάνει δεκτή την προσφυγή του αναιρεσειόντος με αίτημα την αποκατάσταση της καταβολής του οικογενειακού επιδόματος.

Το Conseil supérieur de la sécurité sociale (δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο αρμόδιο για διαφορές κοινωνικής ασφάλισης) μεταρρύθμισε την πρωτόδικη απόφαση και έκρινε ότι ορθώς ο [Caisse pour l'avenir des enfants] είχε αφαιρέσει από τον CY το ευεργέτημα του οικογενειακού επιδόματος.

Επί των λόγων αναιρέσεως

Οι λόγοι αναιρέσεως

Ο **πρώτος λόγος αναιρέσεως** «αφορά παράβαση, άλλως πλάνη κατά την εφαρμογή, άλλως πλάνη κατά την ερμηνεία, του άρθρου 1, στοιχείο θ', και του άρθρου 67 του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 και με το άρθρο 2, σημείο 2, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ,

καθόσον, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο δεν ερμήνευσε διασταλτικώς την έννοια της συντήρησης του μη φυσικού

τέκνου του μεθοριακού εργαζομένου η οποία μνημονεύεται στην απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Απριλίου 2020, *Caisse pour l'avenir des enfants* (Τέκνο συζύγου μεθοριακού εργαζομένου) (C-802/18, EU:C:2020:269),

μολονότι θα έπρεπε να έχει εφαρμόσει την εν λόγω διασταλτική ερμηνεία και να αναγνωρίσει στον μεθοριακό εργαζόμενο το ευεργέτημα των οικογενειακών επιδομάτων για το τέκνο της συζύγου του Clara.»

Ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως [αντλείται από το εγχώριο δίκαιο] [παραλειπόμενα]

Ο τρίτος λόγος αναιρέσεως «αφορά παράβαση του κανόνα δικαίου και ειδικότερα μη εφαρμογή, άλλως πλάνη κατά την ερμηνεία, άλλως πλάνη κατά την εφαρμογή, του άρθρου 2, σημείο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2004/38/EK,

καθόσον το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο έκρινε ότι ο αναιρεσείων δεν συντηρούσε τα τέκνα της συζύγου του από προηγούμενο γάμο αποκλείοντας την εφαρμογή του τεκμηρίου του συντηρούμενου τέκνου που προβλέπεται στο άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2004/38/EK,

μολονότι το εν λόγω τεκμήριο εφαρμόζεται σε όλα τα τέκνα ηλικίας κάτω των 21 ετών.»

Ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως «αφορά παράβαση του κανόνα δικαίου και ειδικότερα μη εφαρμογή, άλλως πλάνη κατά την ερμηνεία, άλλως πλάνη κατά την εφαρμογή, των άρθρων 269 και 270 του κώδικα κοινωνικής ασφάλισης, όπως τροποποιήθηκαν με τον νόμο της 23ης Ιουλίου 2016 και όπως έχουν ερμηνευθεί υπό το πρίσμα της απόφασης του Δικαστηρίου της 2ας Απριλίου 2020, *Caisse pour l'avenir des enfants* (Τέκνο συζύγου μεθοριακού εργαζομένου) (C-802/18, EU:C:2020:269),

καθόσον το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο έκρινε ότι ο αναιρεσείων δεν συντηρούσε τα τέκνα της συζύγου του από προηγούμενο γάμο και δεν απέδειξε ότι συνέβαλε στο σύνολο των εξόδων του νοικοκυριού,

μολονότι ο αναιρεσείων προσκόμισε πλήθος εγγράφων που αποδεικνύουν τη συμβολή του στη συντήρηση του τέκνου, όπως διαπίστωσε το ίδιο το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο, καίτοι απέρριψε την έφεση του CY.

Ο πέμπτος λόγο αναιρέσεως [αντλείται από το εγχώριο δίκαιο] [παραλειπόμενα]
ο έκτος λόγος αναιρέσεως [αντλείται από το εγχώριο δίκαιο] [παραλειπόμενα] ο **έβδομος λόγος αναιρέσεως** [αντλείται από το εγχώριο δίκαιο] [παραλειπόμενα] και

ο όγδοος λόγος αναιρέσεως [αντλείται από το εγχώριο δίκαιο] [παραλειπόμενα].

Απάντηση του Cour de cassation (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου)

Επί της ερμηνείας του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία αποτελεί προαπαιτούμενο

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Δικαστήριο) έχει αποφανθεί ότι «[τ]ο άρθρο 45 ΣΛΕΕ και το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΕ) 492/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης, έχουν την έννοια ότι ένα οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, από μεθοριακό εργαζόμενο, μισθωτής δραστηριότητας εντός κράτους μέλους είναι κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων.

Το άρθρο 1, στοιχείο θ', και το άρθρο 67 του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 και με το άρθρο 2, σημείο 2, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε διατάξεις κράτους μέλους βάσει των οποίων οι μεθοριακοί εργαζόμενοι δεν μπορούν να λάβουν οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, από αυτούς, μισθωτής δραστηριότητας εντός του κράτους μέλους αυτού παρά μόνο για τα δικά τους τέκνα, αποκλεισμένων εκείνων του συζύγου τους με τα οποία δεν έχουν μεν σχέση ανιόντος προς κατιόντα, αλλά τα οποία συντηρούν οι ίδιοι, ενώ δικαίωμα στο εν λόγω επίδομα έχουν όλα τα τέκνα που κατοικούν εντός του εν λόγω κράτους μέλους» [απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Caisse pour l'avenir des enfants (Τέκνο συζύγου μεθοριακού εργαζομένου), C-802/18, EU:C:2020:269].

Επομένως, το Δικαστήριο έχει εξαρτήσει το δικαίωμα του μεθοριακού εργαζομένου να λάβει το οικογενειακό επίδομα για το τέκνο του/της συζύγου του με το οποίο δεν έχει σχέση ανιόντος προς κατιόντα από την απόδειξη ότι πληροί την προϋπόθεση της συντήρησης του εν λόγω τέκνου.

Μολονότι η απόφαση του Δικαστηρίου αφορά το τέκνο του/της συζύγου, μόνον, του μεθοριακού εργαζομένου, από το σκεπτικό της απόφασης συνάγεται ότι η ίδια λύση εφαρμόζεται στο τέκνο του/της καταχωρισμένου/ης συντρόφου του μεθοριακού εργαζομένου με το οποίο ο μεθοριακός εργαζόμενος δεν έχει σχέση ανιόντος προς κατιόντα [απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Caisse pour l'avenir des enfants (Τέκνο συζύγου μεθοριακού εργαζομένου), C-802/18, EU:C:2020:269, σκέψεις 51 και 52].

Εφαρμόζοντας το ως άνω κριτήριο, προκειμένου να αιτιολογήσει την απόφαση ανάκλησης του οικογενειακού επιδόματος, το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο

- αποφάνθηκε εμμέσως, πλην σαφώς, ότι τα στοιχεία περί ύπαρξης γάμου μεταξύ του μεθοριακού εργαζομένου και της μητέρας του τέκνου και περί ύπαρξης κοινής εστίας μεταξύ του μεθοριακού εργαζομένου, της συζύγου του και του τέκνου, εξεταζόμενα μεμονωμένα ή από κοινού, δεν αποδεικνύουν την πλήρωση της προϋπόθεσης,
- εκτίμησε ότι αμφότεροι οι φυσικοί γονείς είχαν την οικονομική δυνατότητα να συμβάλλουν στη συντήρηση του τέκνου και συνέβαλλαν σε αυτήν, καθόσον η μητέρα ασκούσε επαγγελματική δραστηριότητα και ο πατέρας κατέβαλλε παροχή διατροφής ύψους 150 ευρώ, και συμπέρανε ότι «οι φυσικοί γονείς καλύπτουν τα έξοδα συντήρησης του τέκνου τους»,
- έκρινε ότι τα στοιχεία σχετικά με δαπάνες που χαρακτηρίστηκαν ως έξοδα του νοικοκυριού (λογαριασμοί ύδρευσης, σύμβαση παροχής ενέργειας συναφθείσα με την Engie, μηνιαίες δόσεις ενυπόθηκου δανείου), με ποσά που καταβλήθηκαν για το τέκνο (μηνιαία σύμβαση τηλεφωνικής υπηρεσίας για το τέκνο, αγορά κινητού τηλεφώνου, ψυχολογική στήριξη του τέκνου) και άλλα στοιχεία (ανταλλαγή μηνυμάτων, τεταμένες σχέσεις με τον φυσικό πατέρα, καλή συνεννόηση μεταξύ του μεθοριακού εργαζομένου και του τέκνου) δεν αποδείκνυαν ότι ο CY συντηρούσε το τέκνο, καθότι δεν αποδείχθηκε ότι τα εν λόγω ποσά καταβλήθηκαν αποκλειστικά από τον μεθοριακό εργαζόμενο και καθότι επρόκειτο μόνον για περιστασιακά και συμπληρωματικά ποσά, «ιδίως λαμβανομένων υπόψη των αντικειμενικών στοιχείων που μνημονεύθηκαν ανωτέρω, κατά τα οποία οι φυσικοί γονείς καλύπτουν τις δαπάνες συντήρησης του τέκνου τους».

Το Δικαστήριο χρησιμοποίησε αρχικώς την έννοια της «*συντήρησης*» του τέκνου αποφαινόμενο ότι ένας μεθοριακός εργαζόμενος μπορεί να λάβει κρατικό επίδομα ως κοινωνικό πλεονέκτημα, ειδικότερα οικονομικά βοηθήματα για ανώτατες και μεταλυκειακές σπουδές, για το δικό του τέκνο, όταν εξακολουθεί να συντηρεί το εν λόγω τέκνο (αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 1992, Bemini, C-3/90, EU:C:1992:89, σκέψεις 25 και 29, της 8ης Ιουνίου 1999, Meeusen, C-337/97, EU:C:1999:284, σκέψη 19, της 14ης Ιουνίου 2012, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, C-542/09, EU:C:2012:346, σκέψη 35, και της 20ής Ιουνίου 2013, Giersch, C-20/12, EU:C:2013:411, σκέψη 39), χωρίς να ορίσει την επίμαχη έννοια με τις εν λόγω αποφάσεις.

Εν συνεχεία, στο πλαίσιο πάντοτε κοινωνικού πλεονεκτήματος συνιστάμενου σε οικονομικό βοήθημα για ανώτατες και μεταλυκειακές σπουδές, πλην όμως για τέκνο που δεν έχει σχέση κατιόντος προς ανιόντα με τον μεθοριακό εργαζόμενο, το Δικαστήριο διευκρίνισε την έννοια του όρου «*συντήρηση*» του τέκνου επισημαίνοντας, κατ' αρχάς, ότι «δεν προϋπ[οθέτει] δικαίωμα διατροφής» (απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ., C-403/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 58), και διευκρινίζοντας, εν συνεχεία ότι «*η ιδιότητα του συντηρούμενου μέλους της οικογένειας προκύπτει από πραγματική κατάσταση. Πρόκειται για μέλος της οικογένειας του οποίου τη συντήρηση εξασφαλίζει ο εργαζόμενος, χωρίς να είναι αναγκαίο να προσδιοριστούν οι λόγοι της προσφυγής*

σε αυτήν την οικονομική στήριξη ούτε να τεθεί το ερώτημα εάν ο ενδιαφερόμενος είναι σε θέση να καλύψει τις ανάγκες του μέσω της ασκήσεως αμειβόμενης δραστηριότητας» (όπ.π. σκέψεις 58 και 59). Από τα προεκτεθέντα το Δικαστήριο συμπέρανε ότι «η ιδιότητα του συντηρούμενου μέλους της οικογένειας προκύπτει από πραγματική κατάσταση η εκτίμηση της οποίας εναπόκειται στο κράτος μέλος και, εν ανάγκη, στον εθνικό δικαστή. Η ιδιότητα του μέλους της οικογένειας μεθοριακού εργαζομένου το οποίο συντηρείται από αυτόν είναι δυνατόν επίσης να προκύπτει, εφόσον αφορά την περίπτωση τέκνου του συζύγου ή του αναγνωρισμένου συντρόφου του εν λόγω εργαζομένου, από αντικειμενικά στοιχεία, όπως η ύπαρξη κοινής εστίας μεταξύ του εν λόγω εργαζομένου και του σπουδαστή, χωρίς να είναι αναγκαίο να προσδιοριστούν οι λόγοι της συμβολής του μεθοριακού εργαζομένου στη συντήρηση του σπουδαστή ή να αποτιμηθεί το ακριβές ύψος της» (όπ.π. σκέψη 60).

Εν συνεχεία το Δικαστήριο εφάρμοσε το κριτήριο της «συντήρησης» στο ζήτημα του αν ο μεθοριακός εργαζόμενος μπορεί να λάβει το κοινωνικό πλεονέκτημα που συνίσταται στην καταβολή οικογενειακού επιδόματος για τέκνο με το οποίο δεν έχει σχέση ανιόντος προς κατιόντα, εκτιμώντας με το σκεπτικό της απόφασής του ότι «με τον όρο “τέκνο μεθοριακού εργαζομένου”, το οποίο δύναται να απολαύει εμμέσως των κοινωνικών πλεονεκτημάτων που προβλέπει η διάταξη αυτή, δεν νοείται μόνον το τέκνο το οποίο συνδέεται με τον εργαζόμενο αυτόν με σχέση κατιόντος προς ανιόντα, αλλά επίσης το τέκνο του/της συζύγου ή του/της καταχωρισμένου/ης συντρόφου του ως άνω εργαζομένου, εφόσον ο εν λόγω εργαζόμενος συντηρεί το τέκνο αυτό. Κατά το Δικαστήριο, η τελευταία αυτή απαίτηση προκύπτει από πραγματική κατάσταση, την οποία εναπόκειται στη διοίκηση και, εν ανάγκη, στον εθνικό δικαστή να εκτιμήσει, βάσει αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζει ο ενδιαφερόμενος, χωρίς να χρειάζεται να προσδιοριστούν οι λόγοι της συμβολής αυτής ή να αποτιμηθεί το ακριβές ύψος της» (απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, όπ.π. σκέψη 50). Το Δικαστήριο διευκρίνισε, συγκεκριμένα, ότι «ο φυσικός πατέρας του τέκνου δεν καταβάλλει διατροφή στη μητέρα του τελευταίου. Όπως φαίνεται, επομένως, ο FV, που είναι ο σύζυγος της μητέρας του ΗΥ, φροντίζει για τη συντήρηση του τέκνου αυτού, πράγμα το οποίο εναπόκειται ωστόσο στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει» [απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Caisse pour l’avenir des enfants (Τέκνο συζύγου μεθοριακού εργαζομένου), C-802/18, EU:C:2020:269, σκέψη 52].

Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι «ο όρος “μέλος της οικογένειας” του μεθοριακού εργαζομένου, το οποίο μπορεί να απολαύει εμμέσως της ίσης μεταχειρίσεως δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011, αντιστοιχεί σε εκείνον του “μέλους της οικογένειας” κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 2, της οδηγίας 2004/38, ο οποίος περιλαμβάνει τον/τη σύζυγο ή σύντροφο με τον/την οποίο/α ο πολίτης της Ένωσης έχει συνάψει καταχωρισμένη σχέση συμβίωσης, τους απευθείας κατιόντες ηλικίας κάτω των 21 ετών ή που είναι συντηρούμενοι και τους απευθείας κατιόντες του/της συζύγου ή συντρόφου του. Το Δικαστήριο έλαβε ιδίως υπόψη, συναφώς, την αιτιολογική σκέψη 1, το άρθρο 1 και το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/54 [απόφαση της 2ας

Απριλίου 2020, Caisse pour l'avenir des enfants (Τέκνο συζύγου μεθοριακού εργαζομένου), C-802/18, EU:C:2020:269, σκέψη 51].

Το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) συμπεραίνει κατ' αρχάς από τις ως άνω παρατηρήσεις ότι η διευκρίνιση ότι η έννοια της «συντήρησης» προκύπτει από πραγματική κατάσταση δεν συνεπάγεται ότι πρόκειται για καθαρά πραγματικό ζήτημα, μη υποκείμενο στον έλεγχο του Δικαστηρίου και του Cour de cassation (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου), αλλά ότι σκοπός της φράσης είναι να υπογραμμιστεί ότι η έννοια εκτιμάται ανεξαρτήτως κάθε δικαιώματος του τέκνου σε διατροφή, όπως επισημάνθηκε ρητώς με την απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15 (EU:C:2016:955, σκέψη 58).

Εν συνεχεία το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) συνάγει από τα προεκτεθέντα ότι η έννοια της «συντήρησης», στο πλαίσιο της ρύθμισης που αφορά το ευεργέτημα των κοινωνικών πλεονεκτημάτων, συνιστά αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία χρήζει ομοιόμορφης εφαρμογής και ερμηνείας.

Τέτοια ομοιόμορφη ερμηνεία δεν διασφαλίζεται, όμως, επί του παρόντος λαμβανομένων υπόψη των αμφιβολιών που γεννώνται από τα υπό εξέταση ζητήματα.

Συναφώς, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) διατηρεί αμφιβολίες σχετικά με την εμβέλεια του παραδείγματος που μνημονεύεται με την απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ. (C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 60), για τα «αντικειμενικά στοιχεία, όπως η ύπαρξη κοινής εστίας μεταξύ του εν λόγω εργαζομένου και του σπουδαστή», αφενός, όσον αφορά το αν το συγκεκριμένο στοιχείο μνημονεύεται απλώς και μόνον ως παράδειγμα ή, αντιθέτως, ως συνθήκη, οπότε τίθεται το ζήτημα του αν πρόκειται για ικανή συνθήκη ή για αναγκαία συνθήκη, και, αφετέρου, όσον αφορά το αν ο τρόπος χρηματοδότησης της κοινής εστίας έχει σημασία, υπό την έννοια ότι πρέπει να εξεταστεί αν ο μεθοριακός εργαζόμενος συμβάλλει εν μέρει ή εξ ολοκλήρου στην εν λόγω χρηματοδότηση.

Όσον αφορά τις ανάγκες του τέκνου που πρέπει να ληφθούν υπόψη και τις οποίες καλύπτει ο μεθοριακός εργαζόμενος, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) διατηρεί αμφιβολίες για το αν πρέπει να συνεκτιμηθούν μόνον οι ανάγκες διατροφής και οι στοιχειώδεις ανάγκες διαβίωσης του τέκνου (τροφή, ένδυση, στέγαση, εκπαίδευση κ.λπ.) ή αν πρέπει να ληφθούν υπόψη όλα τα γενικά έξοδα, περιλαμβανομένων εκείνων που παρέχουν ψυχαγωγία ή απλώς και μόνον άνεση (κινητό τηλέφωνο, εστιατόρια, άδεια οδήγησης κ.λπ.) ή ακόμη εκείνων που υποδηλώνουν πλούτο, αφθονία ή πολυτέλεια (τακτική αγορά ηλεκτρονικού εξοπλισμού, διακοπές σε μακρινές χώρες κ.λπ.) τα οποία προορίζονται να διασφαλίσουν ένα ορισμένο βιοτικό επίπεδο.

Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο ο μεθοριακός εργαζόμενος συντηρεί το τέκνο, το Cour (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) ζητεί να διευκρινιστεί αν η συμβολή του μεθοριακού εργαζομένου στη συντήρηση του τέκνου πρέπει να λαμβάνει τη μορφή χρηματικών καταβολών απευθείας στο τέκνο ή αν μπορεί να λαμβάνει τη μορφή εξόδων που πραγματοποιούνται για το συμφέρον του τέκνου. Στο ίδιο πλαίσιο τίθεται το ζήτημα του αν το έξοδο πρέπει να πραγματοποιείται, όπως υποδηλώνουν οι προτάσεις του εισαγγελέα, για το συγκεκριμένο, ακόμη και αποκλειστικό, συμφέρον του τέκνου ή αν συνεκτιμώνται τα έξοδα που πραγματοποιούνται για το κοινό συμφέρον της οικογενειακής κοινότητας (μηνιαίες δόσεις του ενυπόθηκου δανείου, μίσθωμα, αγορά στοιχείων εξοπλισμού κοινής χρήσης κ.λπ.). Όσον αφορά επίσης τον συγκεκριμένο τρόπο συντήρησης τίθεται το ζήτημα αν τα έξοδα που ο μεθοριακός εργαζόμενος πραγματοποιεί για τη συντήρηση του τέκνου πρέπει να έχουν κάποιον [παραλείπόμενα] τακτικό ή περιοδικό χαρακτήρα (ενυπόθηκο δάνειο, μίσθωμα, δαπάνες ηλεκτρικής ενέργειας και θέρμανσης, λογαριασμοί τηλεφώνου κ.λπ.) ή αν πρέπει να ληφθεί επίσης υπόψη η κάλυψη ειδικών δαπανών (περιστασιακές αγορές ειδών ένδυσης κ.λπ.). Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη ότι το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι, στο πλαίσιο της εκτίμησης της πραγματικής κατάστασης, δεν είναι αναγκαίο να προσδιοριστούν οι λόγοι της συμβολής του μεθοριακού εργαζομένου ή να αποτιμηθεί το ακριβές ύψος της [αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 64, και της 2ας Απριλίου 2020, Caisse pour l'avenir des enfants (Τέκνο συζύγου μεθοριακού εργαζομένου), C-802/18, EU:C:2020:269, σκέψη 50], το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) ζητεί να διευκρινιστεί αν κάθε συμβολή, όσο μικρή και αν είναι, πρέπει να ληφθεί υπόψη ή αν η συμβολή πρέπει να είναι σημαντικού ύψους, και στην περίπτωση αυτή, αν το συγκεκριμένο κριτήριο πρέπει να εκτιμηθεί σε σχέση με τις ανάγκες του τέκνου ή σε σχέση με την οικονομική κατάσταση του μεθοριακού εργαζομένου.

Η προέλευση των κεφαλαίων μπορεί επίσης να δημιουργεί προβληματισμό, καθόσον, σε ορισμένες περιπτώσεις, ο μεθοριακός εργαζόμενος διατηρεί με τον/τη σύζυγο ή τον/την καταχωρισμένο/η σύντροφο, γονέα του τέκνου, κοινό τραπεζικό λογαριασμό, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε για την πληρωμή των εξόδων που προβλήθηκαν στο πλαίσιο της ένδικης διαδικασίας προς απόδειξη της πλήρωσης της προϋπόθεσης της «συντήρησης» του τέκνου, χωρίς ο μεθοριακός εργαζόμενος να τροφοδοτεί αποκλειστικά τον εν λόγω λογαριασμό και χωρίς να αποδεικνύει το μέτρο στο οποίο τροφοδοτεί τον εν λόγω λογαριασμό, οπότε τίθεται το ζήτημα αν η συμβολή στις ανάγκες του τέκνου προέρχεται από τον μεθοριακό εργαζόμενο.

Το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) ζητεί επίσης να αποσαφηνιστεί η εμβέλεια της διευκρίνισης του Δικαστηρίου με την απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ. (C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 62), κατά την οποία «ο νομοθέτης της Ένωσης θεωρεί ότι, εν πάση περιπτώσει, τεκμαίρεται ότι τα τέκνα συντηρούνται έως την ηλικία των 21 ετών», καθόσον πρέπει να διευκρινιστεί αν πρέπει να θεωρηθεί ότι ο μεθοριακός

εργαζόμενος καλύπτει τις ανάγκες κάθε τέκνου ηλικίας κάτω των 21 ετών, για τον λόγο και μόνο της ηλικίας του ή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες.

Εν συνεχεία, πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα της συμβολής των γονέων στις ανάγκες του τέκνου. Οι γονείς υπέχουν εκ του νόμου υποχρέωση διατροφής, εν αντιθέσει προς τον μεθοριακό εργαζόμενο ο οποίος δεν υπέχει τέτοια υποχρέωση. Αντιθέτως, το κριτήριο της «συντήρησης» του τέκνου καθιστά αναγκαία μια πραγματική εκτίμηση σε σχέση με το τέκνο. Τίθεται, επομένως, το ζήτημα του αν αρκεί να διαπιστωθούν το υποστατό και το ύψος υποχρέωσης διατροφής των γονέων προκειμένου να αποκλειστεί η ύπαρξη συμβολής του μεθοριακού εργαζομένου ή αν πρέπει, επιπροσθέτως, να διασφαλιστεί ότι η υποχρέωση διατροφής των γονέων έχει καθοριστεί σε κατάλληλο ύψος και ότι οι γονείς εκπληρώνουν όντως την υποχρέωση διατροφής που υπέχουν, ώστε να καθίσταται περιττή συμπληρωματική ή επιπρόσθετη συμβολή εκ μέρους του μεθοριακού εργαζομένου. Ελλείψει πραγματικής καταβολής τέτοιας βοήθειας, τίθεται το ζήτημα αν πρέπει να εξακριβωθεί αν ο/η σύζυγος ή ο/η καταχωρισμένος/η σύντροφος του μεθοριακού εργαζομένου επιχείρησε, τουλάχιστον, να επισπεύσει τη λήψη μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης και αν, τελικώς, η συμβολή του μεθοριακού εργαζομένου καλύπτει τη μη εκπλήρωση της υποχρέωσης ενός εκ των γονέων. Σε σχέση με το εν λόγω υποχρέωση διατροφής και το ζήτημα του αν έχει καθοριστεί σε κατάλληλο ύψος, ο καθορισμός της μέσω δικαστικής απόφασης ή με συμφωνία των γονέων μπορεί ενδεχομένως να έχει αντίκτυπο. Οι ως άνω πτυχές μπορούν να σχετίζονται με το ανωτέρω ζήτημα των εξόδων για το τέκνο τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη. Εάν λαμβάνονται υπόψη μόνον τα έξοδα διατροφής και τα στοιχειώδη έξοδα διαβίωσης, η υποχρέωση διατροφής των γονέων θα καλύπτει κατ' αρχήν τις σχετικές ανάγκες, με αποτέλεσμα να καθίσταται άνευ αντικειμένου συμπληρωματική ή επιπρόσθετη συμβολή του μεθοριακού εργαζομένου για την κάλυψη τέτοιων αναγκών.

Όσον αφορά τις σχέσεις με τον έτερο γονέα του τέκνου, τίθεται επίσης το ζήτημα αν έχει σημασία να εξεταστούν οι λεπτομέρειες της εναλλασσόμενης διαμονής του τέκνου με τους δύο γονείς του, καθόσον ένα εκτενές δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας και φιλοξενίας ή ο επιμερισμός του χρόνου διαμονής σε αμοτέρους τους γονείς μπορεί, κατ' αρχήν, να έχει ως αποτέλεσμα ο έτερος γονέας να εκπληρώνει σε είδος μεγαλύτερο μέρος των υποχρεώσεων διατροφής που υπέχει και να περιορίζεται η ενδεχόμενη αναγκαιότητα κάλυψης των αναγκών του τέκνου από τον μεθοριακό εργαζόμενο.

Όλα τα ανωτέρω ζητήματα πρέπει να εξεταστούν κατ' αρχήν με γνώμονα την αρχή της διασταλτικής ερμηνείας των διατάξεων που κατοχυρώνουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, *Depesme* κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 58) και, επομένως, λαμβάνοντας υπόψη τα ενδεχόμενα όρια μιας τέτοιας αρχής διασταλτικής ερμηνείας.

Για τους ανωτέρω λόγους, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) αναστέλλει την ενώπιόν του διαδικασία και υποβάλλει στο

Δικαστήριο τα προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με το περιεχόμενο του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα οποία εκτίθενται στο διατακτικό της παρούσας απόφασης.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ,

το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο)

[παραλείπόμενα] υποβάλλει στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

1 α) Πρέπει να γίνει δεκτό ότι πληρούται η προϋπόθεση της «*συντήρησης*» τέκνου, από την οποία απορρέει η ιδιότητα μέλους της οικογένειας κατά την έννοια των διατάξεων του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως διαμορφώθηκε με τη νομολογία του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και της λήψης από μεθοριακό εργαζόμενο κοινωνικού πλεονεκτήματος που συνδέεται με την άσκηση, εκ μέρους του, μισθωτής δραστηριότητας σε κράτος μέλος, για το τέκνο του/της συζύγου ή του/της καταχωρισμένου/ης συντρόφου του, με το οποίο δεν έχει σχέση ανιόντος προς κατιόντα, ερμηνευόμενα ή σε συνδυασμό με την αρχή της διασταλτικής ερμηνείας των διατάξεων που αποσκοπούν στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, και ότι, επομένως, γεννάται δικαίωμα λήψης του κοινωνικού πλεονεκτήματος,

- εκ μόνου του λόγου του γάμου ή της καταχωρισμένης σχέσης συμβίωσης μεταξύ του μεθοριακού εργαζομένου και ενός γονέα του τέκνου
- εκ μόνου του λόγου της συμβίωσης του μεθοριακού εργαζομένου και του τέκνου σε κοινή εστία ή κατοικία
- εκ μόνου του λόγου της πραγματοποίησης από τον μεθοριακό εργαζόμενο γενικού εξόδου προς όφελος του τέκνου, μολονότι το εν λόγω έξοδο
  - καλύπτει ανάγκες πέραν των στοιχειωδών αναγκών ή των αναγκών διατροφής
  - πραγματοποιείται προς τρίτο και ωφελεί το τέκνο μόνον εμμέσως
  - δεν πραγματοποιείται για το αποκλειστικό ή συγκεκριμένο συμφέρον του τέκνου, αλλά ωφελεί το σύνολο του νοικοκυριού
    - έχει μόνον περιστασιακό χαρακτήρα
    - είναι χαμηλότερο από εκείνο που πραγματοποιούν οι γονείς
    - είναι αμελητέο λαμβανομένων υπόψη των αναγκών του τέκνου,
- εκ μόνου του λόγου ότι τα έξοδα πραγματοποιούνται από κοινό λογαριασμό του μεθοριακού εργαζομένου και του/της συζύγου ή του/της

καταχωρισμένου/ης συντρόφου του, γονέα του τέκνου, ανεξαρτήτως της προέλευσης των κεφαλαίων του λογαριασμού,

- εκ μόνου του λόγου ότι το τέκνο είναι ηλικίας κάτω των 21 ετών;

1 β) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να γίνει δεκτό ότι πληρούται η προϋπόθεση της «συντήρησης» και ότι, επομένως, γεννάται δικαίωμα λήψης του κοινωνικού πλεονεκτήματος, όταν συντρέχουν δύο ή πλείονες από τις ως άνω περιστάσεις;

2) Πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν πληρούται η προϋπόθεση της «συντήρησης» τέκνου, από την οποία απορρέει η ιδιότητα μέλους της οικογένειας κατά την έννοια των διατάξεων του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως διαμορφώθηκε με τη νομολογία του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και της λήψης από μεθοριακό εργαζόμενο κοινωνικού πλεονεκτήματος που συνδέεται με την άσκηση, εκ μέρους του, μισθωτής δραστηριότητας σε κράτος μέλος, για το τέκνο του/της συζύγου ή του/της καταχωρισμένου/ης συντρόφου του, με το οποίο δεν έχει σχέση ανιόντος προς κατιόντα, ερμηνευόμενα ή σε συνδυασμό με την αρχή της διασταλτικής ερμηνείας των διατάξεων που αποσκοπούν στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, και ότι, επομένως, αποκλείεται το δικαίωμα λήψης του κοινωνικού πλεονεκτήματος,

- εκ μόνου του λόγου της ύπαρξης υποχρέωσης διατροφής των γονέων του τέκνου, ανεξαρτήτως

- του αν η υποχρέωση διατροφής έχει καθοριστεί δικαστικώς ή συμβατικώς
- του ύψους στο οποίο έχει καθοριστεί η υποχρέωση διατροφής
- του αν ο οφειλέτης καταβάλλει όντως την οφειλόμενη διατροφή
- του αν η συμβολή του μεθοριακού εργαζομένου καλύπτει τη μη εκπλήρωση της υποχρέωσης ενός εκ των γονέων του τέκνου

- εκ μόνου του λόγου ότι το τέκνο διαμένει περιοδικά με τον έτερο γονέα, στο πλαίσιο της άσκησης δικαίωματος προσωπικής επικοινωνίας και φιλοξενίας ή εναλλασσόμενης διαμονής ή άλλης ρύθμισης;

αναστέλλει την ενώπιόν του διαδικασία έως την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης·

[παραλειπόμενα]